

Els Camises Blaves i el feixisme xinès (1932-1938)*

CHIAO-IN CHEN*

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB/CEFID)

El feixisme a Europa és un tema molt estudiat per la historiografia occidental, però el cas del feixisme asiàtic, concretament el feixisme xinès, és gairebé desconegut per a una gran part d'aquesta, especialment per part de la historiografia espanyola.¹ Tanmateix, des dels anys vint i trenta, els fenòmens feixistes van influenciar la Xina —així com d'altres països d'Àsia Oriental—² fins a tal punt que va arribar a desenvolupar un feixisme «autòcton». És important entendre la història de la Xina des de l'inici del segle XX fins a la Guerra Civil xinesa (la primera part entre 1927-1937 i la segona part entre 1945-1949) per conèixer el paper del Guomindang (GMD)³ i el seu grup feixista —els Cami-

* Rebut: 22.2.2012 – Acceptat: 2.4.2012

* Aquest treball forma part de la tesi doctoral en curs de l'autora i està finançat pel programa de beques del Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació–Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (MAEC–AECID).

¹ Existeix una molt extensa bibliografia sobre les interpretacions del feixisme, entre la que val la pena destacar: Ernst Nolte. *El Fascismo en su época. Action Française, Fascismo, Nacionalsocialismo*. Madrid: Península, 1967; Renzo de Felice. *El Fascismo. Sus interpretaciones*. Buenos Aires: Paidós, 1976; James Gregor. *Italian fascism and developmental dictatorship*. Princeton: Princeton University Press, 1979; Zeev Sternhell, Mario Sznajder i Maria Asheri. *El nacimiento de la ideología fascista*. Madrid: Siglo XXI, 1994; Roger Griffin (ed.). *Fascism*. Oxford–Nova York: Oxford University Press, 1995; Tim Mason (ed. Jane Caplan). *Nazism, fascism, and working class*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995; Stanley Payne. *El Fascismo*. Madrid: Alianza, 1996; Emilio Gentile. *Fascismo. Historia e interpretación*. Madrid: Alianza, 2004; Robert Paxton. *Anatomy of Fascism*. Nova York: Alfred A. Knopf, 2004; George Mosse. *La nacionalización de las masas*. Madrid: Marcial Pons, 2005.

² En el cas d'estudis occidentals sobre feixisme xinès, només podem trobar una petita presentació de la qüestió en Stanley Payne. *El Fascismo...*, cit., pp.175-176; i William Kirby. «Images and realities of Chinese fascism», a Stein Larsen (ed.). *Fascism outside Europe*. Nova York: Columbia University Press, 2001, pp. 233-268.

³ Hi ha diverses formes per transcriure la llengua xinesa a l'alfabet llatí. Actualment, el sistema oficial utilitzat a la República Popular de la Xina, s'anomena *pinyin*. Un altre tipus de romanització de la llengua xinesa, el sistema Wade-Giles, és utilitzat generalment per part dels experts en cul-

ses Blaves (*Lanyishe*)— en el context sociopolític xinès. La societat dels Camises Blaves va néixer com a grup secret dins de la militància militar del GMD durant l'any 1932 —situació que la revesteix de característiques peculiars en la història del feixisme—, i va desaparèixer orgànicament com a grup l'any 1938, com a conseqüència de la reorganització del partit. El grup dels Camises Blaves també va influenciar destacadament la història del GMD durant els anys de la Guerra Freda a Taiwan, però aquest treball només vol analitzar l'època que comprèn la governació Nanquín (*Nanjing*), precisament de 1932 a 1938. Parlar del GMD, també és parlar d'un personatge crucial, Chiang Kai-shek (1887–1975)⁴, ja sigui com a primer ministre del règim de la República de la Xina, com a president del partit GMD o com a conseller de la força militar de la República de la Xina. En el període de referència, Chiang va dirigir una operació propagandística de grans dimensions amb l'objectiu d'enaltir la ideologia dels Camises Blaves entre la població i convertir-la en l'eix de la renovació del vell GMD.⁵ El fil conductor d'aquesta operació seria la constitució, l'any 1934, del Moviment de la Vida Nova (*Xinshenghuo Yungdong*), organització de caràcter feixista amb reminiscències confucianistes en els seus aspectes morals i socials, com a punt de partida per assolir un instrument de captació de les masses al servei del GMD.

L'objectiu d'aquest article és analitzar aquest procés per contribuir a una millor comprensió de com un fenomen nascut a Europa va poder tenir una derivació asiàtica més notable del que hom podria pensar. El present article està organitzat en dues parts principals: els orígens del moviment, la seva formació i ideologia; i les relacions que va establir amb els règims feixistes italià i alemany.

ELS CAMISES BLAVES: FORMACIÓ, IDEOLOGIA I MOVIMENT

Abans de començar a explicar el desenvolupament del grup dels Camises Blaves, hauríem de realitzar una petita introducció sobre els inicis, com a partit polític, del GMD i la seva trajectòria posterior. El GMD, partit nacionalista

---

tura xinesa d'origen nord-americà; en el cas de Taiwan s'utilitzen els dos. Per no causar confusió, al present article, quan es faci referència a noms xinesos, es farà ús de les normes codificades a la Gran Enciclopèdia Catalana (GEC), però en els casos en que la GEC no estableixi una norma determinada, s'utilitzarà el sistema *pin-yin*.

⁴ Una altra qüestió important: els noms xinesos estan formats per un cognom i dos noms o d'un cognom i un nom, al contrari que els noms castellans o catalans, que tenen un nom (a vegades compost) i dos cognoms. En el cas del català i del castellà, a l'hora d'escriure s'estableix un ordre concret, primer el nom i després els cognoms. En el cas dels noms xinesos, en els textos occidentals no existeix una norma concreta, per tant, quan es faci referència en el present article a noms xinesos se seguirà la norma més comuna utilitzada: cognom i després nom (per exemple Dai Li), i en el cas d'existir un cognom i dos noms es diferenciarà els noms a partir d'un guionet (-), com en el cas de Chiang Kai-shek.

⁵ John Fairbank. *Historia de China Siglos XIX y XX*. Madrid: Alianza, 1990, pp. 238–246.

xinès, es va fundar l'any 1911, justament després de la Revolució Xinesa liderada per Sun Ya-zen⁶ (1866-1925, també s'escriu Sun Yat-sen), la qual va posar fi a la monarquia feudal manxú de la dinastia Qing (1644-1911). Sun va tenir un paper molt destacat en la Revolució Xinesa i és considerat el «pare» de la República de la Xina i del nacionalisme xinès contemporani, ja sigui en la vessant intel·lectual com en la vessant política. A la fi del segle XIX i a inicis del segle XX, Sun va teoritzar la que seria la ideologia principal del partit GMD, els denominats «Tres Principis del Poble» (*Sanminzhuyi*), els quals feien referència al desenvolupament de conceptes com: nació (*minzu*), dret civil (*minquan*) i benestar social (*minsheng*). Cal destacar que els «Tres Principis del Poble» tenien un objectiu nacionalista de caràcter xinès, concretament d'hegemonia de l'ètnia *Han* sobre la resta d'ètnies del país (manxú, mongol, tai, uigur, entre d'altres), a part d'establir una proposta de futur per enderrocar la dinastia Qing i constituir una república inspirada en el model liberal occidental, amb les adaptacions que calguessin. La construcció d'un Estat basat en els «Tres Principis del Poble» implicava un procés revolucionari dividit en tres fases per arribar a una «república constitucional»: en primer lloc, s'implantaria un règim de control i direcció militar; a continuació, s'iniciaria un règim civil de partit únic liderat pel GMD; i per últim, s'instauraria una república constitucional.⁷

En aquest sentit, l'organització dels Camises Blaves, que va néixer principalment a partir dels alumnes de l'Acadèmia Militar de Huangpu (*Huangpu Junxiao*), no fou aliena a les previsions que Sun havia destinat, en la construcció del nou Estat-nació, al paper destacat de l'exèrcit. Tanmateix, l'Acadèmia fou fundada pel GMD l'any 1924, sota direcció del líder del partit, Sun, amb una inspiració política plural. Aquell mateix any, Sun va permetre a militants comunistes afiliar-se al GMD⁸, com va ser el cas de Lin Biao, que va realitzar la seva formació en l'Acadèmia mateixa, i de Zhou En-lai, que en va ser director del Departament Polític. Tot i que la doctrina integradora de Sun era la ideologia oficial

⁶ Per a més informació sobre la Revolució de 1911, vegeu *ibid*, pp. 159-182; i Jean Chesneaux. *Sun Yat-sen*. Brussel·les: Complexe, 1982, pp. 111-142.

⁷ Per a més informació sobre la ideologia de Sun Ya-zen i el desenvolupament del Guomindang a la Revolució Xinesa de 1911, vegeu Michael Gasster. «The Republican revolutionary movement», a John Fairbank i Albert Feuerwerker (eds.). *The Cambridge History of China. Late Ch'ing, 1800-1911*. Taipei: Caves Books, 1989, pp. 463-534; i també, Lloyd Eastman. «Nationalist China during the Nanking decade 1927-1937», a John Fairbank i Albert Feuerwerker (eds.): *The Cambridge History of China. Republican China 1912-1949*. Taipei: Caves Books, 1989, pp. 134-141.

⁸ L'Acadèmia Militar de Huangpu és fruit del Pacte d'Aliança entre el GMD i el PCX (Partit Comunista xinès), iniciat l'any 1924. Després de la mort de Sun Ya-zen, el trencament entre l'esquerra del GMD —procomunista, liderada per Wang Jin-wei— i la dreta —dirigida per Chiang Kai-shek— va esdevenir cada vegada més gran. Després de «la incidència del vint de març de 1926» —acusació de rebel·lió militar al capità comunista Li Zhi-long per part de Chiang Kai-shek—, es va declarar fracassada la relació entre el PCX i els expulsats procomunistes del GMD. Zhong-yue Xu. *Zhongguo Jindai Shi* (Historia Moderna de Xina), Hong Kong: Chinese University of Hong Kong, 2002, pp. 521-525.

de l'Acadèmia, després de la seva mort, l'any 1925, els estudiants es van separar en dues fraccions ideològiques antagonistes: una, de caràcter procomunista, que s'anomenava Associació dels Joves Militars (*Qingnian Junren Lianhe Hui*); i l'altra, de caràcter anticomunista i reivindicadora de la legitimitat de la lluita revolucionària xinesa purament nacionalista, que s'anomenava Associació de la Ideologia Sun Ya-zen (*Sunwen Zhiyi Xuehui*) —en el futur, molts militants dels Camises Blaves provindrien d'aquesta última associació—. Poc després, el juliol de 1926, Chiang Kai-shek va liderar una tropa organitzada pel GMD —la majoria dels integrants de la qual eren militars de l'Acadèmia Huangpu— per fer front al règim de *Beiyang* (1912-1928), liderat pel senyor de la guerra Zhang Xue-liang. Aquesta empresa militar va rebre el nom d'Expedició al Nord (1926-1928) i tingué com a objectiu principal eliminar les forces dels senyors de la guerra per unificar territorialment tota la República de la Xina. Paral·lelament, Chiang pretenia realitzar una «purga» de comunistes dins del GMD i engegar un procés repressiu contra el PCX (Partit Comunista xinès) en general. L'atac contra tots els comunistes es va realitzar a través de tres fases: eliminació política de les seves organitzacions, condemna pública de les seves activitats i assassinat en massa de dirigents, quadres i militants. L'èxit de la campanya anticomunista portà com a conseqüència la denominada «Llarga Marxa» del PCX. Igualment, com a conseqüència de l'Expedició al Nord, el 29 de desembre de 1928 Zhang Xue-liang va declarar fidelitat al règim de Chiang —com a acte simbòlic de la unificació territorial de la República de la Xina—, sense que la força repressiva de Chiang contra els comunistes disminuís en cap mesura.⁹ D'altra banda, cal fer referència a una persona prou important per als Camises Blaves, Liu Jian-qun. Liu va participar en la purga contra els comunistes xinesos a la ciutat Nanchang i a la província Jianxi durant el període de l'Expedició al Nord. Així mateix, l'octubre de 1931 va escriure un opuscle que tindria molta influència sobre la naixent organització, titulat «Uns suggeriments per reorganitzar el partit Guomindang» (*Gongxian yidian zhengli bendang de yijiang*).¹⁰

Tanmateix, l'èxit de l'Expedició al Nord i de la repressió al comunisme no va tenir com a conseqüència final l'establiment d'un règim estable dirigit pel GMD depurat de Chiang. El 18 de setembre de 1931, tropes japoneses van entrar a la zona de Manxúria, la qual controlava el senyor de la guerra Zhang Xue-liang.¹¹ Aquest moviment fou interpretat com un pas més de l'ambició «imperialista» del Japó per la Xina, i va exaltar encara més, com a conseqüència, el naciona-

⁹ Per a més formació sobre la Guerra Civil xinesa, vegeu Lloyd Eastman (ed.). *The Nationalist era in China, 1927-1949*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

¹⁰ Jian-qun Liu. «Gongxian Yidian Zhengli Dang de yijian» (Uns suggeriments per reorganitzar el partit Guomindang). Nanquín: Zhonghuo Wenhua Xuehui, 1934.

¹¹ Per a més informació sobre el període dels senyors de la guerra a la Xina, vegeu Edward McCord. *The Power of the gun: The Emergence of Modern Chinese Warlordism*. Berkeley: University of California Press, 1993.

lisme xinès dins de l'alumnat de l'Acadèmia *Huangpu*. Teng Jie, antic estudiant de ciències polítiques al Japó i influenciat per la realitat del militarisme feixista japonès, que havia conegut de primera mà, va idear un pla per «salvar el país» del desmembrament a partir d'un grup secret format per alumnes de l'Acadèmia Militar de *Huangpu*, grup que hauria de ser l'espurna i l'avantguarda d'una organització mobilitzadora de masses. Aquesta elit hauria de compartir un sentiment comú en la vessant militar, on la disciplina, la unitat i l'eficiència serien els eixos directrius. La idea de Teng va rebre una gran acceptació per part de molts estudiants de l'Acadèmia. He Zhong-han, un dels companys de Teng al Japó, va proposar que l'organització fos posada al servei del cap del GMD, Chiang Kai-shek, de cara a la pròpia renovació del partit. A més a més, He va formular que el nom del grup hauria de demostrar plena fidelitat a la ideologia de Sun Ya-zen; així, van escollir el nom de: La Societat de la Pràctica Rigorosa dels Tres Principis del Poble (*Sanminzhuyi Lixingshe*).¹²

Els estudiants de l'Acadèmia més destacats en l'organització de la Societat de la Pràctica Rigorosa van ser —a més dels esmentats Teng Jie i He Zhong-han—, Kang Ze, Kui Yong-qin i Gan Guo-xun. Fou aquest grup el que es va dirigir a Chiang Kai-shek el febrer de 1932, per plantejar-li la seva proposta. Finalment Chiang va acceptar i, ràpidament, es van iniciar els preparatius organitzatius i el procés de definició ideològica, de cara a una ràpida expansió.

Liu Jian-qun manifestava, en el seu opuscle anteriorment citat, la seva creença que era imprescindible reformar el GMD per a poder convertir-lo en el partit únic i revolucionari, eix principal de la construcció d'un país fort i unificat sota la ideologia dels «Tres Principis del Poble» enunciats per Sun.¹³ Ara que la unificació militar (la «primera fase») ja s'havia produït, Liu Jian-qun tenia com a objectiu plantejar alguns dels problemes que presentava el GMD del moment, com la corrupció i l'excessiva burocràcia. Per fer-hi front, Liu proposava un sistema jerarquitzat i unificat, on només hi hagués un únic líder de l'organització —Chiang Kai-shek—, i l'eliminació de la pluralitat i l'atomització que caracteritzaven el partit. A més a més, Liu posava accent en la importància del militarisme com a instrument per a la regeneració del partit i del país, i considerava que la violència era imprescindible per arribar a la «revolució».¹⁴ Per últim, Liu mencionava alguns plantejaments de reforma agrària, però, sobretot, la necessitat d'omplir de militants del partit els sindicats de treballadors i camperols per controlar-los. Encara que Liu no fou alumne de l'Acadèmia de Huangpu, va participar com a membre de la Societat de la Pràctica Rigorosa, i el seu opuscle, anteriorment citat, fou considerat un dels principals referents de l'organització.

¹² Guo-xun Gan: *Lanyishe Fuxingshe Lixingshe* (Societat dels Camises Blaves, Societat de la Reconstrucció de la Xina, Societat de la Pràctica Rigorosa dels Tres Principis del Poble). Taipei: Chu-anji wenxue, 1984, pp. 73-74.

¹³ *Ibid.*, pp. 104-105.

¹⁴ *Ibid.*, p.126.

El Moviment de la Vida Nova (*Xinshenghuo Yundong*) fou l'instrument creat pels Camises Blaves amb l'objectiu d'enquadrar a la població civil i promoure el seu projecte polític i ideològic a nivell de masses. Com afirma la historiadora Fan Hong, «Chiang va intentar implantar l'esperit dels Camises Blaves a la població xinesa a través de la conversió de l'elitista organització dels Camises Blaves en un moviment nacional».¹⁵ Tot i que els Camises Blaves i el GMD estaven formats, fonamentalment, per classes mitjanes i altes, no amagaven l'ambició d'assolir el suport de les classes populars xineses, per contrarestar el major suport que tenien els comunistes entre les classes socials més desfavorides. Els Camises Blaves s'inspiraren aleshores, per al disseny de la nova organització, en quelcom que estava triomfant a Europa: els plantejaments feixistes d'enquadrament i mobilització de masses. Aquesta havia de ser la millor eina per aconseguir els seus objectius.

La primera ciutat on va iniciar-se el Moviment de la Vida Nova fou a Nanchang —província de Jianxi—, l'1 de març de 1934. L'elecció d'aquesta localitat com a base del moviment implicava un objectiu polític clar, ja que la província Jianxi era el bressol del moviment comunista xinès. Aquest era el lloc on el PCX tenia la seva base d'operacions, en concret, a la ciutat de Jinkangshan des de l'any 1927, a part d'esdevenir la localització de la República Soviètica de la Xina (1931-1934) i de la seva capital, Ruijin. No és, per tant, una coincidència que la província de Jianxi fos escollida com a primera base del moviment de masses feixista xinès. Des de l'any 1927, el GMD controlava les províncies de Jiansu i Zejian, les quals estaven situades a l'est de la província Jianxi, tot oferint una base d'operacions ideal. Encara que Chiang, oficialment, definia el Moviment de la Vida Nova com un mecanisme de lluita antijaponesa, en realitat era un instrument de lluita contra «l'autèntic enemic monstruós» —els comunistes—, mitjançant la seva «reeducació» i «neteja».¹⁶ Per resistir l'imperialisme nipó, era una etapa imprescindible la cohesió del poble xinès «amenaçada» del PCX.

En aquest sentit, el 19 de febrer de 1934, Chiang va realitzar un discurs en un acte de celebració per la victorià davant els comunistes a la ciutat Nanchang:

*«La purga de comunistes no és una guerra d'armes, és una guerra d'organització i d'ideologia. Per això, per guanyar la guerra, cal reconquerir el poble, organitzar el poble i entrenar al poble».*¹⁷

¹⁵ Hong Fan. «Blueshirt's Nationalists and Nationalism Fascism in 1930's China», a James Mangan (ed.): *Superman Supreme. Fascist Body as Political Icon.-Global Fascism*. London: Frank Cass Publishers, 2000, p. 211.

¹⁶ Kai-shek Chiang. «Xinshenghuo yundong zhi yaoyi» (Significació important del Moviment de la Vida Nova), *Qiantu*, núm.4 (1934), pp. 1-6.

¹⁷ Kai-shek Chiang. *Jiang congting milu* (Paraules secretes del President Chiang). Taipei: Zhongyan ribao, 1976, p. 117.

El PCX apareixia a ulls nacionalistes com un factor decisiu de distorsió perquè trencava la unitat del poble xinès en la seva lluita per a la reconstrucció albirada per Sun, a causa de la seva insistència en la lluita de classes. En aquest sentit, Chiang resumia els seus objectius l'any 1934, en el que seria l'eslògan del Moviment de la Vida Nova: «Aconseguir la unificació, defensar el país d'agressions exteriors, donar suport al líder i recuperar el territori».¹⁸ Així mateix, el militant de la Societat de la Pràctica Rigorosa He Zhong-han va teoritzar la idea d'unificació, però donant un pas més enllà: He no volia únicament unificar territorialment Xina, sinó que, a més a més, volia la unificació política de tots els xinesos. Aquesta hauria de ser liderada exclusivament pel GMD i per Chiang Kai-shek com a líder indiscutible. Aquest procés, a més, se subdividiria en dos més: una unificació cultural encapçalada per l'hegemonia de l'ètnia *Han* i una direcció militar controlada pel govern del GMD.¹⁹ Podem considerar que aquesta definició «unificadora» coincidia amb el projecte desenvolupat per Sun Ya-zen per arribar a assolir la democràcia en una «república constitucional» a partir de tres fases diferenciades.²⁰ Tanmateix, per a He, la unificació política era interpretada com la constitució d'un règim totalitari liderat per un partit únic, el GMD, i un únic cap, Chiang.²¹ La «tercera fase» de Sun, la constitucional, era deliberadament bandejada.

A part de conceptes relacionats amb la unificació, He va teoritzar altres aspectes més simbòlics, però no menys importants, com la glorificació del líder. He tenia molt clar que els Camises Blaves, a nivell elitista, i el Moviment de la Vida Nova, a nivell de masses, haurien de ser fidels a aquesta idea glorificadora. Segons l'argumentació de He, en el si d'un moviment sempre hi ha d'haver un personatge destacat —tant psicològicament com físicament— que ha de personificar l'exemple i el lideratge.²² He remarcava la importància del líder i el seu caràcter insubstituïble com a model polític a seguir, tot buscant i fent referència a la «legitimitat» que rebia com a seguidor dels «Tres Principis del Poble» i de Sun Ya-zen, així com a continuador de l'herència de la «revolució autèntica» de l'any 1911. En aquest sentit, He acusava els moviments i pensaments marxistes de ser una font de «desordre» per a la societat xinesa, i defensava la necessitat d'utilitzar l'acció política del líder per assolir la pau.²³ Evidentment, en aquest

¹⁸ *Ibid.*, p. 123.

¹⁹ Zhong-han He. «Guomin yeming yu guojia tongyi» (Revolució del poble i unificació nacional), *Qiantu*, núm. 1 (1934), pp. 1-4.

²⁰ Ya-zen Sun. *Sunwen Xueshou* (Ideologia de Sun Ya-zen). Taipei: Zhongyang Wenwu Gongyingshe, 1953.

²¹ Zhong-han He. «Gemin yu Tongyi» (Revolució i Unificació), a Zhong-han He. *Yideji* (Col·lecció de He Zhong-Han). Nanquín: Junweihui Zhengzhibu, 1938, pp. 82-90.

²² Zhong-han He. «Lingxiu de Renshi» (Generositat del líder), a Zhong-han He. *Yideji...*, *cit.*, p. 29.

²³ Zhong-han He. «Zhuyi de renshi» (Coneixement sobre els principis), *Qiantu*, núm. 2 (1934), pp. 1-4.

aspecte, els «regeneradors» del partit i de la República de Xina —així és com s'autorepresentaven— estaven avançant cap a una formulació pròpia del «principi de cabdillatge» que s'havia desenvolupat a l'Europa feixista.

Per altra banda, els Camises Blaves van introduir altres elements de gran potencialitat mobilitzadora, com podia ser el cas del col·lectivisme i el concepte de sacrifici personal. Tot això s'ha de connectar amb la idea de la «productivitat», entesa com a pràctica d'exercicis físics i mentals que ajuden a fer confluïr una actitud de sacrifici individual en benefici del col·lectiu —el país—. Aquesta idea fou exposada per Chiang davant el poble xinès en un discurs realitzat en 1935. El projecte començava amb la formació de grups de joves locals que destinaven el seu temps lliure a complir l'anomenada «hora laboral pública». El tipus de treball a realitzar podia consistir en l'ensenyament per a gent analfabeta, la construcció de carreteres, plantació d'arbres, obres hidràuliques, feines de control social o tasques de vigilància. El compliment obligat de «l'hora laboral pública» era considerat com un sacrifici individual englobat en el sacrifici col·lectiu de la nació, per aconseguir la fortalesa d'aquesta última. Una nació forta es basava en ciutadans forts i disciplinats, i la pròpia nació «en moviment» esdevenia l'eix revolucionari de la Nova Xina. Seguint el discurs més característic de tots els feixismes, la subordinació de l'individu a la nació era clara: la nació atorgava els drets al ciutadà i no al revés. Per altra banda, Chiang també concebia la «productivitat» com una fórmula més per a explotar els ciutadans sota consignes nacionalistes, organicistes i essencialistes, encara que aquestes fossin emmascarades sota l'objectiu d'industrialitzar el país.²⁴

Igualment, el militarisme fou una de les idees desenvolupades per la Societat de la Pràctica Rigorosa. Els seus membres estaven convençuts que la Xina necessitava un gran contingent de militars i de soldats, així com la militarització de la societat civil i de totes les estructures representatives del país, tenint com a models a seguir els programes militars d'Alemanya, Itàlia i el Japó. Així mateix, el militarisme també era entès com un tipus de culte al cos: un individu «sa» i «fort» constituïa la base d'una nació dominant. D'aquesta manera, partint d'una concepció organicista i essencialista del nacionalisme, la nació s'equiparava a un organisme viu, els individus del qual determinaven la condició saludable o malaltissa de la seva pàtria. D'altra banda, el militarisme era interpretat com a sinònim de jerarquia, acatament d'ordres i austeritat. En aquest sentit, només una nació «ordenada», disciplinada i austera podria ser propietària del seu destí. Fins i tot, la joventut també era interpretada a través del filtre del militarisme. En aquest sentit, els Camises Blaves, a més a més, van crear un pla dins del sistema educatiu estatal per enquadrar la joventut xinesa dins l'anomenat Moviment de la Vida Nova, organitzant i estructurant un nou tipus d'escoltisme —oficial i

²⁴ Lloyd Eastman. *The Abortive Revolution. China under Nationalist Rule, 1927-1937*. Cambridge: Harvard University Press, 1990, p. 41.

obligatori a partir de 1934— amb l'objectiu de preparar els futurs militants dels Camises Blaves.²⁵ En aquest sentit, el ideòleg He Zhong-han tenia ben clar el que hauria d'expressar l'educació militar pel poble:

*«Per què els civils necessiten educació militar? Tots aquests tipus d'entrenament i organitzacions son beneficioses per a la nació, el poble i la societat. Per tant, hem d'instruir militarment els civils abans d'anar a la guerra, així, quan succeeixi alguna incidència, podrem escollir els millors ciutadans per combatre en nom de la nació».*²⁶

També podem trobar molts documents de planificació que tenien com a objectiu la militarització de funcionaris, governadors civils, estudiants i fins tot de nens petits.²⁷ Tanmateix, hem relacionar el militarisme amb la masculinitat a través del concepte de la força —física i mental— i del control. Aquesta imatge de l'home com a defensor i líder de la comunitat s'equiparava a l'imaginari col·lectiu de l'individu que estava preparat per sacrificar la seva vida pel bé de la nació.

En un altre sentit, la relació entre el Moviment de la Vida Nova i el confucianisme va configurar la part més característica d'aquesta organització a la Xina. El significat de desenvolupar el confucianisme dins l'organització estava marcat per un objectiu polític clarament definit: contrarestar la influència del Moviment de la Nova Cultura (*Wusi Yundong*), també conegut com Moviment del 4 de maig de 1919.²⁸ Aquest moviment, que va néixer sota la influència de la Revolució Bolxevic, pretenia derrotar les tradicions xineses més antigues de caràcter confucianista. El Moviment del 4 de maig de 1919 fou un fenomen de caràcter nacionalista xinès, dirigit per intel·lectuals i estudiants, per fer front a la crisi nacional —frustració pel fracàs de la revolució de 1911 o les conseqüències de la conferència de Pau de Versalles, com la que permetia al Japó romandre a la província xinesa de Shandong— a partir d'una regeneració cultural, social, econòmica i política de caràcter progressista. Tanmateix, el Moviment de la Nova Cultura fou interpretat com una amenaça força gran pels tradicionalistes confucianistes, defensors, aquests últims, d'un nou confucianisme «modern» portador dels valors de la cultura europea i catalitzador d'un procés revolucionari per a la Xina. Aquest pensament, que podem definir com a neotradicionalista o neoconfucianista, va arribar a influenciar de manera molt destacada el nacionalisme modern xinès del segle XX.²⁹ Una dècada més tard, el Moviment de la

²⁵ Zhong-han He. «Guomin junshi jiaoyu de tezhi» (Les característiques de l'educació militar), *Qiantu*, núm. 10 (1933), pp.1-6.

²⁶ *Ibid.*, p. 3.

²⁷ Arxiu Provincial de Jiansu (APJ), Col·lecció de l'Època de la República. Pla de Treball del Govern Provincial de Jiansu, c.1054/1.491, Nanquín, abril-juny de 1936.

²⁸ Per a més informació sobre el Moviment de la Nova Cultura, vegeu Benjamin Schwartz. «Themes in intellectual history: May Fourth and after», a John Fairbank (ed.). *The Cambridge... cit.*, pp. 406-504; Harriet Evans. *Historia de China desde 1800*. México: El Colegio de México, 1989, pp. 256-265.

²⁹ Charlotte Furth. «Intellectual change: from the Reform movement to the May Fourth movement, 1895-1920», a John Fairbank i Albert Feuerwerker (eds.). *The Cambridge... cit.*, pp. 350-364.

Vida Nova va reivindicar aquesta tradició —la neoconfucianista— com l'origen de «l'autèntica» cultura xinesa, tot criticant el Moviment de la Nova Cultura, sinònim de destrucció cultural i moral xineses.³⁰

Per la seva part, el Moviment de la Vida Nova va assimilar en el seu missatge l'exaltació d'algunes de les virtuts més representatives del confucianisme, com ara: *Li* (educació); *Yi* (rectitud); *Lian* (honestat); *Chi* (vergonya). Així mateix, foren integrades les idees que versaven al voltant de la importància de la família i de la nació, així com l'obediència vers els estaments superiors o l'harmonia entre l'home i la natura.³¹ Davant d'aquest fet, creiem que la part del confucianisme que es presentava en el Moviment de la Vida Nova era netament de caràcter simbòlic més que filosòfic, ja que el «respecte» a la tradició i a la «legitimitat d'origen» que representava el confucianisme eren interpretats com rèdits polítics potencials pel règim del GMD. Per tant, som partícips dels posicionaments de la historiadora Fan Hong³² quan argumenta que el Moviment de la Vida Nova no simbolitzava la regeneració de la cultura confucianista, sinó que era la representació d'un moviment feixista amb característiques agafades de la tradició confucianista, a manera de cordó umbilical amb un passat prestigiós. En altres paraules, el Moviment de la Vida Nova no era fruit de la fusió del confucianisme i del feixisme (feixisme-confucianisme), sinó que era la representació d'una estructura feixista que recollia elements confucianistes no definitoris en la seva estructuració doctrinal. Un tipus de plantejament, d'altra banda, que recorda la glorificació dels «principis» de moments històrics concrets per part d'altres règims a Europa (la «tradició romana» a Itàlia, la «tradició imperial» de la Contrareforma a Espanya, etc.).

En aquest sentit, també existeix una altra interpretació sobre la possible relació entre el feixisme xinès i el confucianisme. L'expert nord-americà en història xinesa de la Universitat de Berkeley Frederic Jr. Wakeman va interpretar que Chiang Kai-shek i els seus homes van utilitzar el feixisme com una eina temporal per arribar al seu objectiu principal, una societat clàssica basada en el neoconfucianisme.³³ Dit amb altres paraules, segons Wakeman el feixisme no era el destí que volien Chiang i els Camises Blaves per a la Xina, sinó que únicament van aplicar elements de caràcter feixista, però sense compartir les mateixes característiques del feixisme europeu. Aquesta interpretació porta Wakeman a

³⁰ Kai-shek Chiang. *Jianzongtong Ji* (Antologia del president Chiang). Taipei: Bianjiwei Yuanhui, 1960, p. 613.

³¹ Yuan-zhong Deng. *Guomindang Hexin zuzhi Zhenxiang-Lixingshe, Fuxingshe ji suowei Lanyishe de Yanbian yu Chenzhang* (Veritat de l'organització nuclear del Guomindang. El desenvolupament i la trajectòria de la Societat de la Pràctica Rígida, la Societat de la Regeneració i la Societat dels Camises Blaves). Taipei: Lianjin, 2000, p. 316.

³² Hong Fan. «Blueshirt's Nationalists...», *cit.*, p. 203.

³³ Frederick Wakeman i Richard Louis Edmons (eds). «A Revisionist view of the Nanjing Decade: Confucian Fascism», a Frederick Wakeman (ed.). *Reappraising Republican China*. Nova York: Oxford University Press, 2005, pp. 141-178.

teoritzar una nova definició fruit de la fusió de conceptes: el «feixisme-confucianista». Més enllà, Wakeman es negava a realitzar una comparació entre els Camises Negres de Mussolini o les tropes d'Assalt de Hitler amb els Camises Blaves de Chiang, ja que, segons ell, les condicions de desenvolupament dels Camises Blaves de Chiang no es podien comparar amb les del feixisme europeu. A més a més, emfatitzava que aquesta emoció cap al feixisme dels Camises Blaves era molt minoritària i poc important dins del moviment ultranacionalista xinès.³⁴

Aquest tipus de discurs, que titlla els Camises Blaves d'imitació temporal del fenomen feixista en la seva vessant «feixistitzada» dels anys trenta, és molt utilitzat en els estudis sobre el tema. Una part de la historiografia intenta fer una comparació entre els orígens, essències i caràcters ideològics del moviment dels Camises Blaves, d'una banda, i els representats en el feixisme europeu, principalment en l'italià i l'alemany, de l'altra, per arribar a la conclusió que no és pot parlar d'un mateix fenomen feixista. Aquesta interpretació «clàssica» de feixisme és la teoritzada per historiadors com Ernst Nolte i Renzo de Felice, els quals remarcaven que el feixisme era un fenomen derivat exclusivament de la cultura política europea del període d'entreguerres.³⁵ Per tant, segons aquesta argumentació eurocentrista, tot moviment que no estigués contextualitzat a l'Europa d'entreguerres no es podia definir com a «feixista», com podria ser cas dels Camises Blaves, i menys encara si no se seguia la «puresa» ideològica feixista que dictaven els moviments italià i alemany.

Tornant al desenvolupament del Moviment de la Vida Nova, cal dir que fou una organització exclusivament masculina. Per al grup dirigent, l'organització havia d'estar dirigida, constituïda i controlada per homes, encara que a l'octubre de l'any 1934 s'hi va inserir l'organització femenina Grup de Dones d'Ajuda (*Funnui Fuwutuan*), en situació subordinada, com el seu nom indica. Fins a l'1 de gener de l'any 1936 no es va formar el comitè central de l'organització femenina —dirigida per la dona de Chiang Kai-shek, Son Mei-ling, a Nanquín—. És destacable que des de la seva aparició, l'any 1934, fins a la seva oficialització, l'any 1936, van passar dos anys; l'explicació rau en la poca importància del grup dins del GMD. El Moviment de la Vida Nova, a partir del Grup de Dones d'Ajuda, pretenia impulsar una nova imatge de la dona a la Xina, molt similar a la imatge tradicional però a la vegada «moderna» que volien impulsar els moviments feixistes; és a dir, una dona moderna, intel·ligent i conscienciada políticament que no oblidés el seu rol tradicional de subordinació a la família com a dona i mare. Els esmentats plantejaments eren contradictoris amb la tradició xinesa i el confucianisme, dins dels quals les dones no eren considerades éssers intel·ligents i, en conseqüència, no tenien dret a l'educació, a treballar fora del nucli domèstic

³⁴ *Ibid.*, p.176.

³⁵ Renzo de Felice. *El Fascismo...*, cit.; *Entrevista sobre el fascismo con Michael A. Ledeen*, Buenos Aires: Sudamericana, 1979; Ernst Nolte. *El Fascismo en...*, cit.

o sortir de casa soles. En aquest sentit, les idees exposades pel Grup de Dones d'Ajuda van ser presentades a l'opinió pública com un programa «revolucionari» que trencava la imatge tradicional de la dona xinesa, representant, a la vegada, un xoc cultural de caràcter molt remarcable.³⁶ Aquest enquadrament de la població femenina xinesa seguia aquest concepte «revolucionari», típicament feixista, en què la dona també es convertia en un subjecte de canvi polític, com l'home, però, en realitat, continuava amb el seu paper tradicional dins de la família i de la societat, però ara amb un nou plantejament: ser bona mare i esposa era la base i el «lloc» per esdevenir una bona patriota. Un cas semblant el podem trobar en la Secció Femenina de Falange Espanyola, creada l'any 1934 per Pilar Primo de Rivera,³⁷ i la seva apologia de la dona nacionalsindicalista.³⁸

Deixant de banda el Moviment de la Vida Nova i tornat a l'organització dels Camises Blaves, hem de fer referència al posicionament del cap dels Camises Blaves i de la pròpia organització vers el feixisme. En aquest sentit, tenim una clarivident afirmació al respecte del propi Chiang, en una reunió dels Camises Blaves l'any 1935; d'aquesta manera expressava les seves opinions sobre el feixisme:

*«Avui la Xina no necessita un «-isme», ni cap altra ideologia en un futur pròxim. Només hi ha una metodologia que pot salvar la Xina en aquest moment: el feixisme. És un moment estimulant reclamar a la societat: El feixisme pot salvar la Xina? La nostra resposta és: Sí! El feixisme és el que necessita la Xina ara mateix».*³⁹

En aquest sentit, les idees de Chiang respecte al feixisme semblen bastant esclaridores, i allunyen qualsevol dubte sobre el seu posicionament ideològic. Tanmateix, en aquesta relació amb els trets més directes amb el feixisme, també cal fer referència a les paraules del militant dels Camises Blaves Liu Jian-qun, quan esmentava la necessitat d'utilitzar la violència —al costat del control— per eliminar tots els enemics que poguessin perjudicar el partit:

³⁶ Dooeum Chung. *Elitist Fascism: Chiang Kai shek's Blueshirts in 1930's China*. Burlington: Ashgate, 2000, pp. 162-165

³⁷ A les memòries de Pilar Primo de Rivera podem trobar una correspondència via carta entre la líder falangista i la dona de Chiang Son Mei-ling, que data de 1955: «Querida señorita de Rivera: su fotografía y el libro-informe sobre la organización de la Sección Femenina de Falange Española han sido recibidos. Muchas gracias por ello. He leído su texto y lo encuentro de mucho interés, especialmente a la vista de la amplitud y variedad del trabajo y actividades atendidos por su organización. Están ustedes haciendo un espléndido trabajo. Con la fotografía adjunta le envío los buenos deseos y los saludos de las mujeres de China libre a las mujeres de España. Suyas sinceramente... (Taipei, Taiwán, 10-2-1955)». Pilar Primo de Rivera. *Recuerdos de una vida*. Madrid: Dyrsa, 1983, pp. 391-392.

³⁸ Per a més informació, vegeu Rosario Sánchez. *Mujer Española: Una Sombra de destino en lo universal: Trayectoria Histórica de Sección Femenina de Falange (1934-1977)*. Murcia: Universidad de Murcia, 1990; Kathleen Richmond. *Las Mujeres en el fascismo español: La Sección Femenina de la Falange: 1934-1959*. Madrid: Alianza, 2003; Ángela Cenarro. *La Sonrisa de Falange: Auxilio Social en la Guerra Civil y en la posguerra*. Barcelona: Crítica, 2006; o Carme Molinero. «Mujer, franquismo, fascismo. La clausura forzada en un "mundo pequeño"», *Historia Social*, núm. 30 (1998), pp. 97-117.

³⁹ Citat a Lloyd Eastman. *The Abortive...*, cit., p. 40.

«*Camarades, en qualsevol situació difícil, hem d'insistir en les nostres idees: primer, un govern, un partit; segon, primacia d'un únic líder; tercer, control de la vida pública i privada dels intel·lectuals i funcionaris. Amb aquests tres punts podem crear una nova Xina, crear una força armada que defensi el país i protegir la nostra construcció. Tots som revolucionaris armats i tenim la responsabilitat existencial de salvar la nació. Hem d'insistir en les nostres idees i cal separar, en zones ben diferenciades, tot el que sigui revolucionari del que sigui reaccionari [es considera que la revolució autèntica és la del GMD i la dels Camises Blaves], per d'aquesta manera destruir tots els obstacles!*».⁴⁰

En fer referència a la naturalesa feixista dels Camises Blaves, cal mencionar un dels historiadors pioners en el debat sobre la naturalesa de l'organització: Lloyd E. Eastman. Aquest historiador nord-americà va esdevenir un punt de referència clau per estudiar el fenomen feixista xinès. En el seu estudi va assenyalar una sèrie de trets característics de Chiang Kai-shek i els Camises Blaves, característiques que eren definides com a feixistes: exaltació de l'Estat i control totalitari; dominació d'un únic partit i glorificació del líder; rebuig de la democràcia; apologia del nacionalisme i de la restauració cultural —en aquest cas recuperació del confucianisme a partir del Moviment de la Vida Nova—; consideració dels règims de Mussolini i de Hitler com a models a seguir; creació d'un «home nou» feixista, que subordinés la individualitat al benefici del benestar col·lectiu; entre d'altres.⁴¹

Creiem que aquests trets són fonamentals per entendre el feixisme xinès, tot i que alguns conceptes —alguns d'ells citats prèviament en el present article—, com la violència, l'anticomunisme, l'antimaterialisme, el militarisme, la implantació d'un «nou ordre» que compagini components tradicionals amb innovacions modernitzadores i revolucionàries (com podria ser el cas de l'enquadrament de la societat en organitzacions de masses del partit únic), la negació de la igualtat, o el culte a la joventut, entre d'altres, també són prou importants per entendre el citat fenomen. Cal evidenciar la influència del feixisme italià i alemany —també en menor mesura del japonès— en l'organització dels Camises Blaves, però, sempre, partint del desenvolupament autònom de l'anomenat feixisme xinès. «L'excepcionalitat» del feixisme xinès la podem trobar en el desenvolupament del discurs confucianista —com a continuador de la cultura xinesa *Han*— i l'assumpció doctrinal dels «Tres Principis del Poble» com a part de la seva ideologia global.

En aquest sentit, Maria Hsia Chang, professora nord-americana a la Universitat de Nevada, l'any 1979 va respondre al treball d'Eastman manifestant una forta oposició a la definició de «feixisme xinès» d'Eastman.⁴² En primer lloc, insistia que els Camises Blaves eren fidels seguidors de la ideologia dels «Tres Principis

⁴⁰ Jian-qun Liu. *Fuxing Zhongguo...*, cit., p.44.

⁴¹ Lloyd Eastman. *The Abortive...*, cit., pp. 80-81.

⁴² Maria Hsia Chang. «Fascism and Modern China», *The China Quarterly*, núm.79 (1979), pp. 553-567.

del Poble»; que aquesta, a la vegada, era originària del Guomindang, i que, en tot cas, l'organització presentava certa influència del pensament marxista a causa de la cooperació entre la República de la Xina i l'URSS, concretament reflectida en les propostes nacionalitzants de producció i en el desenvolupament industrial del país a gran escala.⁴³ Tot seguit, l'autora reclamava que Sun Ya-zen sentia una gran admiració per les «polítiques totalitàries dels bolxevics de Lenin i les considerava un model pel GMD», i que aquestes es podien trobar en el pensament del propi Sun Ya-zen, ja que, segons les pròpies interpretacions de Sun, per arribar a desenvolupar i construir la democràcia era necessari sobrepassar tres fases, esdevenint una de elles un període de tutela política d'un partit únic.⁴⁴ Més tard, Maria Hsia Chang va publicar un llibre per corroborar la seva teoria. En el present llibre va dedicar un capítol a explicar les similituds entre nacionalisme italià i els «Tres Principis del Poble» de Sun Ya-zen.⁴⁵ A partir d'aquesta comparació, Chang, intentava fer una anàlisi sobre els antecedents del nacionalisme italià i xinès, per després passar a qualificar la ideologia dels Camises Blaves i del feixisme de Mussolini com a fruit d'un «nacionalisme revolucionari», tot interpretant que aquest era el punt de connexió que podia explicar per què s'assemblaven els Camises Blaves i el feixisme italià. El fil discursiu de Maria Hsia Chang rau a interpretar els «Tres Principis del Poble» com una ideologia nacionalista que compartia, a la vegada, certs punts amb el marxisme, és a dir, que els «Tres Principis de Poble» era una nova doctrina teoritzada per Sun Ya-zen i es podia considerar i catalogar com una ideologia política més. Tanmateix, un dels trets inicials dels Camises Blaves consistia a lluitar contra el liberalisme, en aquest sentit els «Tres Principis del Poble» de Sun Ya-zen representarien una obstacle per desenvolupar el feixisme xinès. Per altra banda, Maria Hsia Chang posa en qüestió l'acord pres en el si dels Camises Blaves envers la lluita contra liberalisme, ja que hi havia una part dels membres de l'organització que simpatitzaven amb els trets més liberals dels «Tres Principis del Poble».⁴⁶ Així, resultaria aparentment contradictori parlar de feixisme, ja que, en realitat, la base doctrinal dels «Tres Principis del Poble» recau en idees provinents del liberalisme europeu del segle XIX. A partir d'aquí s'ha desenvolupat una definició del feixisme xinès que s'allunya de les conclusions d'Eastman, com un intent de fusió entre el feixisme i els «Tres Principis del Poble», esdevenint només una «feixistització».

Per altra banda, i continuant tangencialment amb el discurs de Maria Hsia Chang, una part de la historiografia ha interpretat que la ideologia originària i central de Chiang Kai-shek i dels Camises derivava dels «Tres Principis del Po-

⁴³ *Ibid.*, pp. 558-561.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 560.

⁴⁵ Maria Hsia Chang. *The Chinese Blue Shirt Society. Fascism and Developmental Nationalism*. Berkeley: University of California, 1985, pp. 30-54.

⁴⁶ Lloyd Eastman. «Fascism in Kuomintang China: The Blue Shirts», *China Quarterly*, núm. 49 (1972), pp. 15-17.

ble». En aquest sentit, quan fan referència als anys trenta del segle XX a la Xina del GMD, l'escenifiquen com una època «d'imitació» del feixisme europeu o període de «feixistització». Altrament, l'historiador taiwanès Feng Qi-hong va utilitzar la mateixa línia interpretativa que Chang, negant l'existència d'un feixisme xinès.⁴⁷ Igualment, Stanley Payne segueix el mateix fil argumental, com queda exposat en el seu llibre titulat *El Fascismo*, on es pot trobar una petita anàlisi sobre els Camises Blaves. Segons Payne, els Camises Blaves eren una organització nacionalista radical i temporal; l'historiador nord-americà negava, per tant, la importància dels Camises Blaves i de la seva definició com a feixista. Tanmateix, afirmava que l'objectiu principal del GMD era lluitar contra la invasió japonesa, i com Maria Chang, Payne també posava en dubte que les idees de Sun Ya-zen poguessin ser la base doctrinal perquè Chiang desenvolupés una suposada Xina feixista, tot subratllant que la idea de Chiang mai havia consistit a implantar un règim feixista.⁴⁸ Paral·lelament, trobem una altra investigació realitzada per Fan Hong, professora d'origen xinès a l'Irish Institute of Chinese Studies de la University Collage Cork d'Irlanda, titulada *Blueshirt's Nationalists and Nationalism Fascism in 1930's China*.⁴⁹ Aquesta autora va seguir la mateixa interpretació que Lloyd Eastman i va assegurar que el moviment dels Camises Blaves estava directament influenciat pel feixisme europeu.⁵⁰

LES RELACIONS ENTRE EL FEIXISME XINÈS, L'ALEMANY I L'ITALIÀ

Quan parlem sobre la història de la República de la Xina dels anys trenta del segle XX, hi ha una part que crida especialment l'atenció: les relacions del règim xinès amb els règims alemany i italià. No es tracta, doncs, només, de paral·lelismes ideològics i organitzatius entre el projecte explicat fins aquí i el feixisme que es desenvolupava a Europa. Durant aquesta època van augmentar els contactes i relacions diplomàtiques entre el país asiàtic i els dos països europeus, formalitzant-se un intercanvi en el terreny militar, econòmic i polític gens menyspreable en termes d'influència del feixisme europeu sobre el règim nacionalista de la República de la Xina.

En aquest sentit, podem veure com els historiadors xinesos Ma Zhen-du i Qi Ru-gao han realitzat un treball molt ben documentat sobre la cooperació militar entre ambdós països, especialment sobre la presència de consellers alemanys a la República de la Xina. A més a més, els autors emfatitzen l'admiració de Chiang Kai-shek pel nazisme, concretament en la vessant militarista, a l'hora de planificar

⁴⁷ Qi-hong Feng. *Faxisizhuyi yu sanling niandai zhongguo zhengzhi* (Feixisme i política a la Xina dels anys trenta). Taipei: Dau-Ciang, 1998.

⁴⁸ Stanley Payne. *El Fascismo...*, cit., p. 176.

⁴⁹ Hong Fan. «Blueshirt's Nationalists...», cit., pp. 205-224.

⁵⁰ *Ibid.*, p. 211.

la unificació territorial xinesa. Els dos historiadors neguen que Chiang intentés construir una Xina feixista, tot plantejant que aquest, simplement, estava influenciat superficialment per l'onada «modernitzadora» d'un fenomen anomenat «feixistització», prou comú a la dècada dels anys trenta, especialment a Europa. Tanmateix, han interpretat a Chiang Kai-shek com un seguidor oportunista del feixisme, el qual, en canviar la correlació de forces durant la II Guerra Mundial —especialment quan es van congelar les relacions amb Alemanya i Itàlia a causa del reconeixement de Manxukuo (*Manzhouguo*) per part d'ambdues potències feixistes europees, així com arran de la signatura del pacte anti-Komintern—, va canviar la seva «bona» predisposició cap a les forces dels països aliats. En aquest sentit, per a aquests historiadors, l'etapa «feixistitzada» de la República de la Xina i de Chiang Kai-shek finalitzaria amb el viratge de Chiang a favor de les forces aliades a partir de 1941.⁵¹ Seguint el mateix discurs, l'historiador taiwanès Feng Qi-hong afirma que la cultura política xinesa i el feixisme presentaven fets culturals i històrics ben diferenciats, però que, circumstancialment, ambdues podien coincidir per obtenir beneficis econòmics mutus.⁵² Un altre historiador xinès, Chen Ren-xia, se centra, principalment, en les relacions internacionals entre els tres països i les seves estratègies polítiques.⁵³ I per últim, cal fer referència a l'historiador nord-americà William C. Kirby, que fa referència a la destacada influència dels consellers alemanys en la formació política del GMD i en l'estructura militar de la República de la Xina, tot destacant, per altra banda, que el Moviment de la Vida Nova i l'organització dels Camises Blaves eren una perfecta emulació del feixisme europeu. L'autor afirma que el Moviment de la Vida Nova i els Camises Blaves compartien una gran part de les característiques representades en el feixisme europeu, però posa en dubte l'existència i la personalitat d'un feixisme pròpiament xinès.⁵⁴

Si ens endinsem cronològicament en les primeres relacions internacionals de la República de la Xina, hem de fer referència al pacte entre el GMD i els comunistes soviètics com a conseqüència de la reunió entre Sun Ya-zen i l'ambaixador soviètic, Adolph Joffe, a Xangai l'any 1923; en aquell moment el politburó del Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS) i la Komintern plantejaven una revolució socialista xinesa mitjançant el recolzament del GMD. La Komintern aportava ajuda militar i formació política i ideològica als militants revolucionaris del PCX, així com ajudes al GMD per reorganitzar l'estructura política del partit —ambdues ajudes seguien l'objectiu final de crear una tropa revolucionària conjunta a escala nacional—. Fins a la incidència del vint de març

⁵¹ Zhen-du Ma i Ru-gao Qi. *Jianjieshi yu Xitele. Minguo shiqi de Zhongde guanxi* (Chiang Kai-shek i Hitler. Les relacions sinoalemanyes durant la República de la Xina). Taipei: Dongda, 1998.

⁵² Qi-hong Feng. *Faxisizhuyi...*, cit.

⁵³ Ren-xia Chen. *Zhong De Ri sanjiao guanxi yanjiu 1936-1938* (Estudi sobre les relacions triangulars Xina, Alemanya i Japó. 1936-1938). Beijing: Sanlian shudian, 2003.

⁵⁴ William Kirby. *Germany and Republic China*. Stanford: Stanford University Press, 1984.

de 1926 (trencament de relacions entre Chiang Kai-shek i l'URSS / PCX), el GMD va rebre assessorament soviètic a partir de diferents consellers; per exemple, Mikhail Borodin va destacar pel seu paper com a conseller en temes polítics, així com Vasily K. Bluecher com a conseller militar de Chiang Kai-shek i del GMD.⁵⁵ D'aquesta manera, cal remarcar que el GMD i el sistema militar de la República de la Xina deixaven entreveure una certa influència soviètica; en concret, l'Acadèmia *Huangpu* fou un fruit d'aquesta cooperació.

Però després de la incidència del vint de març de 1926, Chiang Kai-shek va iniciar pel seu compte la separació violenta del militants comunistes que també militaven en el GMD. Començava una nova etapa per a la República de la Xina, alhora que Chiang encetava un gir pragmàtic geopolític i geoestratègic⁵⁶ que el portaria a buscar nous suports internacionals, entre ells el dels Estats Units. Per la seva banda, Chiang va demanar a Zhu Jia-hua —militant del GMD i professor de la Universitat Zhongsha, format intel·lectualment a Alemanya— que li trobés el millor candidat alemany per esdevenir conseller militar del règim de Nanquín. Altrament, Chiang expressava el seu interès per les tècniques militars i policiaques alemanyes, així com per l'inici d'una cooperació més àmplia entre els dos països en nom del desenvolupament econòmic —amb especial atenció a la indústria pesada— i militar de la Xina. A través dels consellers militars, la República de la Xina comprava grans quantitats de maquinària pesada, tecnologia i armes a empreses alemanyes com Krupp o Siemens, venent, al seu torn, matèries primes xineses a Alemanya⁵⁷. El grup de consellers militars alemanys es va configurar com a unitat tècnica sota la pròpia direcció de Chiang amb l'objectiu principal de modernitzar militarment les estructures defensives de l'Estat xinès, així com industrialitzar la República de la Xina. Un total de cinc militars alemanys van exercir com a consellers durant els diferents règims alemanys de la República de Weimar i el règim nazi: Max Bauer (novembre de 1926-abril de 1929), Hermann Kriebel (abril de 1929-maig de 1930), Georg Wetzell (maig de 1930-març de 1934), Hans von Seeckt (maig de 1934-març de 1935), Alexander von Falkenhausen (març de 1935-juliol de 1938)⁵⁸. Tots els consellers compartien ideologies polítiques que generalment podien encaixar en l'eix anti-República de Weimar / pronazisme. Per exemple, Max Bauer va participar en el *Kapp-Putsch* de 1920; Hermann Kriebel va formar part dels *Freikorps* i fou el cap de la lliga patriòtica alemanya *Kampfbund*; Hans von Seeckt fou membre de Partit Nacional del Poble d'Alemanya (*Deutschnationale Volkspartei*). Així mateix, les cooperacions

⁵⁵ Frederick Fu Liu. *A Military History of Modern China. 1924-1949*. Londres: Kennikat, 1972, pp. 3-7. Per a més informació sobre la cooperació entre el GMD i el PCX des de 1923 a 1927, vegeu Benjamin Schwartz. «Marx and Lenin in China», *Far Eastern Survey*, núm. 15 (1949), pp. 174-178.

⁵⁶ Tien-wei Wu. «A Review of the Wuhan Debacle. The Kuomintang-Communist Split of 1927», *The Journal of Asian Studies*, núm. 1 (1969), pp. 125-143.

⁵⁷ William Kirby. *Germany and...*, *cit.*, p.52.

⁵⁸ Zhen-du Ma i Ru-gao Qi. *Jianjieshi yu...*, *cit.*, p. 53.

militars entre la República de Weimar i el règim de Chiang a Nanquín eren de caràcter no oficial, i la majoria de militars i consellers alemanys eren jubilats que treballaven a títol personal. Tot va canviar amb l'arribada del general Georg Wetzell, que va establir el grup de consellers com a servei oficial del Departament de Defensa de la República de Weimar l'any 1932; a partir d'aquell moment la relació militar entre ambdós estats fou cada vegada més propera.⁵⁹

Per altra banda, els consellers alemanys no tan sols ajudaven o assessoraven el règim de Nanquín en assumptes militars de caràcter defensiu, sinó que també prestaven assessorament militar en temes específics de tarannà més ofensiu, com podien ser la repressió contra els comunistes xinesos o la lluita contra els senyors de la guerra i les tropes japoneses. En aquest sentit, podem trobar el cas del general i conseller alemany Georg Wetzell, el qual va participar en diferents accions, com: la Guerra de les Planes Centrals (*Zhongyuan Daizhan*) contra els senyors de la guerra l'any 1930⁶⁰; la incidència del 28 de gener de 1932 contra la invasió japonesa; o les guerres contra els comunistes xinesos⁶¹. Per la seva banda, Chiang Kai-shek va acceptar el consell de Wetzell per desenvolupar una «elit militar» formada exclusivament per militars provinents dels Camises Blaves, per fer front a les successives qüestions defensives i ofensives que es presentaven en el nou panorama xinès. A l'Acadèmia Central de l'Exèrcit de Terra (*Zhongyang Lujun Junguan Xuexiao*), el «nou grup selectiu» va comptar amb l'equipament militar més modern per emprendre la seva formació elitista sota la direcció del seu principal líder i mentor, Gui Yong-qing —únic membre dels Camises Blaves que havia rebut formació militar a Alemanya—. ⁶²

El cas del conseller militar alemany general Hans von Seeckt fou prou important, ja que va potenciar el grup de consellers alemanys i va reorganitzar l'exèrcit del règim del GMD a Nanquín, tot utilitzant les seves experiències a la Primera Guerra Mundial⁶³. Endemés, Von Seeckt va teoritzar un pla per reformar tota la infanteria xinesa, així com l'enfortiment de la concepció d'una «elit militar» capaç d'entrenar la tropa nacional de la República de Xina. Tanmateix, el gene-

⁵⁹ *Ibid.*, p. 151.

⁶⁰ La Guerra de les Planes Centrals va esclatar l'any 1930, justament després de l'Expedició al Nord, com a conseqüència de les desavinences entre el poder central del règim de Chiang i els poder locals dels antics senyors de la guerra. Aquesta falta d'acord era fruit de la negativa dels antics senyors de la guerra a perdre el control militar sobre les seves pròpies tropes com a conseqüència de la seva assimilació i neutralització per part de l'exèrcit de Chiang; aquest fet va significar el fracàs de l'intent unificador «nacional» del territori xinès. Per la seva part, els antics senyors de la guerra, Yan Xi-san, Feng Yu-xiang i Li Zong-ren van forjar una aliança militar amb el sector «d'esquerres» del GMD, liderat per Wang Jing-wei, tot declarant la guerra a Chiang Kai-shek. La intervenció de l'antic senyor de la guerra de Manxúria, Zhang Xue-liang, va frenar l'avanç cap a Nanquín de l'aliança «anti-Chiang». Finalment, Chiang Kai-shek va aconseguir neutralitzar i assimilar les forces dels antics Senyors de la Guerra, tot incorporant-los al govern del GMD. Per a més informació sobre la Guerra de les Planes Centrals, vegeu Zhong-yue Xu. *Zhongguo Jingdai Shi...*, *cit.*, pp. 543-548.

⁶¹ Zhen-du Ma i Ru-gao Qi. *Jianjieshi yu...*, *cit.*, pp. 127-145.

⁶² Yuan-zhong Deng. *Guomindang...*, *cit.*, p. 183.

ral alemany no es va circumscriure a l'assessorament exclusivament militar, sinó que també va incidir en la importància del desenvolupament industrial del país, tot recomanant la petició d'ajuda a empreses europees en el procés industrialitzador, així com en la construcció d'una sòlida infraestructura de transports. Altrament, cal destacar que von Seeckt va emfatitzar la necessitat d'un cabdillatge i lideratge exclusiu que recaigués sobre la persona de Chiang Kai-shek, per arribar a desenvolupar, plenament, una jerarquitzada i eficient estructura militar per al règim de Nanquín.⁶⁴ Durant la seva estada a la República de la Xina com a conseller principal, va augmentar el nombre de consellers alemanys sota el seu comandament, arribant a dirigir-ne més de setanta —la gran majoria de filiació nazi—, que van ajudar, de manera decisiva, a la repressió de comunistes xinesos mitjançant la utilització de tàctiques basades en les conquestes colonials occidentals en terres africanes i índies. L'any 1934, durant la repressió contra els comunistes, es va destruir la resistència revolucionària al sud del país, i, com a conseqüència, es va iniciar l'anomenada «Llarga Marxa», que va implicar la pèrdua de territoris sota influència comunista a mans de les tropes de Chiang i la consegüent retirada dels seus militants a la recerca de refugi.⁶⁵

En març de 1935 von Seeckt va tornar a Alemanya, i va ser substituït pel general Alexander von Falkenhausen, el qual, en el seu càrrec de conseller militar principal, va realitzar un treball molt complet en la millora de la força militar de la República de la Xina, especialment, en temes que podien englobar estratègia i entrenament militar, així com industrialització militar. Però les relacions diplomàtiques internacionals van donar un gir de cent vuitanta graus el novembre de 1936, quan Alemanya i Japó van signar el pacte Antikomintern. Com a resultat, el govern alemany va capgirar la seva geopolítica estratègica asiàtica cap al Japó en detriment de la Xina de Chiang. El govern nipó va exigir a Alemanya que posés fi a les seves relacions amb el govern de Chiang —en conseqüència, els consellers alemanys a la República de la Xina es van reduir progressivament en nombre fins a la seva total extinció—. Així mateix, entre el 20 de febrer de 1938 —reconeixement oficial de Manxukuo com a país per part d'Alemanya— i maig de 1938 —després de la invasió japonesa—, es va materialitzar definitivament la fi i el trencament de relacions diplomàtiques entre els governs xinès i alemany, i qualsevol tipus d'ajuda oficial alemanya va desaparèixer del territori xinès.⁶⁶ A partir d'aquest moment, la situació de Chiang Kai-shek va ser la d'aïllament internacional progressiu entre els anys 1936 i 1938, i total entre els anys 1938 i 1942.

Però tot va començar a canviar amb el bombardeig japonès de Pearl Harbor el desembre de 1941, ja que Chiang Kai-shek va passar al bàndol format per la

⁶³ Chung Doouem. *Elitist Fascism...*, cit., p. 73.

⁶⁴ Zhen-du Ma i Ru-gao Qi. *Jianjieshi yu...*, cit., pp. 189-196.

⁶⁵ Hong Fan. *«Blueshirt's Nationalists...»*, cit., p. 207.

⁶⁶ Chung Doouem. *Elitist Fascism...*, cit., p. 74.

Gran Bretanya, els Estats Units i els països enfrontats a les potències de l'Eix i del pacte Antikomintern —Manxukuo també seria signatari del pacte anticomunista—. ⁶⁷

Durant tot el període d'ajuda alemanya, aquesta no es va restringir només a una cooperació militar, sinó que també es van establir vasos comunicants en matèria ideològica. En aquest sentit, i com a exemple, podem observar com abans de la cooperació oficial entre Alemanya i la Xina de Chiang —l'any 1932— ja existia una clara, i evident, admiració de Chiang pel nacionalsocialisme encarnat en el NSDAP (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*) de Hitler —tot i que encara no ostentava el poder en Alemanya—. Prou esclaridora és una carta enviada a Hitler per part d'un conseller militar alemany a la Xina de Chiang l'any 1932, després de la fundació dels Camises Blaves:

«La seva excel·lència Chiang Kai-shek ha demostrat un gran interès en el desenvolupament del moviment nacionalsocialista, i intenta obtenir tota la substància bàsica del nostre partit a través dels seus agents. Un punt és especialment important per a ell: com el nostre partit ha liderat disciplinadament amb èxit als nostres seguidors i com es va enfortir contra els dissidents i oponents amb gran èxit. El material que vol obtenir [Chiang] no només té com a referència les SA, sinó tot el partit». ⁶⁸

En les memòries dels militants dels Camises Blaves, també es pot trobar l'ombra influent dels consellers alemanys. Gan Guo-xun, en l'article «*Bochi zhongguo guomintang faxisi zhuyi lanyishe yishu*» ⁶⁹ (Negació del llibre 'Feixisme del Guomintang a la Xina: els Camises Blaves') esmenta que la raó de Chiang Kai-shek en crear un Departament d'Agència Militar de Serveis Secrets (*Tewu chu*) provenia del seu desig de controlar la societat a través de l'espionatge i, per altra banda, facilitar la infiltració del GMD en zones de domini comunista. En un primer moment, el cap d'aquesta agència fou el comandant Gui Yong-qing —posteriorment Dai Li n'assumiria la direcció—. ⁷⁰ D'altra banda, és significatiu que l'organització de Dai Li estigués tutelada pels propis consellers alemanys, els quals utilitzaven l'educació moderna militar alemanya per formar agents secrets a partir de la Societat de la Pràctica Rigorosa. ⁷¹

Seguint i complementant el que s'ha dit fins ara sobre les relacions del GMD, i el seu règim, amb països de governs feixistes o partits d'aquell tarannà, cal referir-se, encara, a la relació entre la Xina del GMD i Itàlia. En comparació amb l'ajuda alemanya, la italiana va ser de menor importància, tant a nivell quantita-

⁶⁷ Jean Chesneaux. *Asia Oriental en los siglos XIX-XX*. Barcelona: Labor, 1969, p. 93.

⁶⁸ Citat en Lloyd Eastman. *The Abortive...*, cit., p. 40.

⁶⁹ Guo-xun Gan (ed.). *Lanyishe Fuxingshe...*, cit., pp. 192-193.

⁷⁰ Dai Li fou el cap de l'Agència Militar de Serveis Secrets del règim del GMD entre 1928 i 1946; per a més informació sobre Dai Li, vegeu Frederick Wakeman. *Spymaster. Dai Li and the Chinese Secret Service*. Los Angeles: University of California Press, 2003.

⁷¹ Yuan-zhong Deng. *Guomintang...*, cit., p. 217.

tiu com qualitatiu, especialment en l'àmbit del desenvolupament industrial; no obstant això, fou considerable i prou remarcable. En l'àmbit dels recursos militars, cal esmentar un dels representants italians més destacats a la República de la Xina de 1933: el general Roberto Lordi. Com a conseller aeronàutic italià, la seva missió militar es va concentrar principalment a ajudar Chiang Kai-shek a construir una força militar aèria «autòctona».⁷² Efectivament, com es va poder comprovar encara a inicis de la Guerra Civil espanyola, a principis dels anys trenta res semblava més sofisticat en el món de l'aviació militar que els èxits aconseguits per la maquinària de guerra italiana, tot i que, a finals de la dècada dels trenta del segle XX, això no semblés ja tan clar. Tanmateix, segons les memòries de l'ambaixador de la República de la Xina a Itàlia, Liu Wen-dao, ambaixador entre els anys 1933 i 1937, el govern feixista italià va enviar consellers militars —en matèria aèria i marina— i assessors financers, així com enginyers militars a la Xina de Chiang, per ajudar a la construcció d'una fàbrica d'avions militars a la província de Sichuan. En una altra direcció, el govern del GMD també va enviar estudiants a Itàlia —uns cent militants— per aprendre matèries relacionades amb l'art militar i policial, així com coneixements en temes relacionats amb la «ciència política»⁷³. D'altra banda, cal destacar que, el 26 de maig de l'any 1932, Galeazzo Ciano, el futur ministre d'Assumptes Exteriors del règim de Mussolini, va arribar a la Xina de Chiang, en el creuer Trento, per intentar esdevenir mediador en la situació tensa entre la República de la Xina i el Japó —conseqüència de la invasió japonesa de Manxúria derivada de l'incident de Mukden el setembre de l'any 1931—, i va aconseguir, finalment, que la tropa japonesa es retires del territori xinès.⁷⁴ Però la relació entre Itàlia i la República de la Xina es va congelar el 28 de novembre de 1936, quan Itàlia va reconèixer oficialment Manxukuo —en contraposició, el govern del GMD va condemnar, al costat de la Societat de Nacions, la invasió italiana d'Etiòpia—. Poc després, com a contrapartida, Itàlia va reconèixer el règim de Wang Jing-wei com a representant oficial de la República de la Xina, en detriment de la República de la Xina de Chiang.⁷⁵

En aquest sentit, fent referència a les cooperacions politicomilitars entre el GMD i els feixistes alemanys i italians, podem veure unes frases reveladores d'un militant dels Camises Blaves. En les seves memòries, Chen Dung-zheng descrivia la situació quan treballava al Departament d'Entrenament per als militants de la Societat de la Pràctica Rigorosa:

⁷² Doouem Chung. *Elitist Fascism...*, cit., p. 73.

⁷³ Wen-dao Liu (ed.). *Zhongyi Wenhua Lunji* (Antologia de la cultura xinesa i italiana). Taipei: Zhonghua Wenhua, 1956, pp. 1-6.

⁷⁴ Francesco Varriale. «La Política estera Italiana e la Cina durante la Guerra Civile fra Kuomintang e Comunisti (1945-1949)», *Mondo Contemporaneo*, núm. 1 (2009), p. 12.

⁷⁵ *Ibid.*, pp. 5-44.

*«Quan treballava al Departament d'Entrenament, el coordinador era Tèng Jie. En aquell moment Tèng Jie i Du Xin-ru van tornar d'Europa després d'estudiar i observar, a Alemanya i Itàlia, la metodologia de treball del Partit Nacional Socialista alemany i del partit dels Camises Negres italià. Per aquell temps el senyor Tèng portava un uniforme de color verd viu, (...) em va dir que aquest era l'uniforme dels soldats de Hitler».*⁷⁶

Com hem pogut observar, les relacions entre el règim de Chiang i les potències més destacades del feixisme europeu, Alemanya i Itàlia, es van establir principalment de manera força desigual. Chiang buscava referències principalment ideològiques, però, també, ajudes materials, principalment militars i també organitzatives, per modernitzar la República de la Xina.

Finalment, com a conclusió, podem proposar que, en el debat sobre el feixisme xinès han pesat: a) les conseqüències de la política internacional; b) les comparacions ideològiques i culturals; c) el fracàs del feixisme xinès. Caldria posar de relleu les limitacions i deixar clar que un feixisme fracassat no és menys feixista que un de triomfant o del que està contextualitzat fora del marc europeu i del període d'entreguerres. Així mateix, les característiques típiques dels feixismes tampoc ens han de suposar un marc interpretatiu tancat, sinó que ens ha d'aportar un suport a partir del qual poder indagar més profundament en les interioritats complexes dels feixismes i de les seves característiques canviants, moltes vegades contradictòries i mutants segons el context i l'època. Segons la nostra interpretació, l'anàlisi d'Eastman, del qual som partícips, representa el punt de partida per interpretar la complexitat del moviment feixista xinès, no el punt d'arribada, ja que encara queden temes poc investigats, com la relació entre la tradició confucianista i la modernitat, la qual ens podria donar una nova interpretació sobre el cas del feixisme xinès. Finalment, cal deixar constància que la dogmatització de la concepció eurocentrista de la interpretació dels feixismes no fa altra cosa que diluir i frenar l'anàlisi del fenomen del feixisme a escala mundial, la qual cosa representa, en el nostre cas, una barrera a superar i a trencar.

⁷⁶ Guo-xun Gan. *Lanyishe Fuxingshe...*, cit., p. 49.